

Såta, Ringerike og Flå – revurdering av verneverdi på mulig tilbudsområde for frivillig vern etter redusert tilbudsareal

Tom Hellig Hofton



BioFokus-notat 2020-5

BIO
FOKUS

Ekstrakt

BioFokus (ved Tom H. Hofton) har på oppdrag for Fylkesmannen i Viken revurdert verneverdi for området Såta i Ringerike og Flå kommuner etter at tilbudt areal til frivillig skogvern er endret pr. februar 2020.

For Såta-Lauvskardfjellet samlet, må samlet naturverdi konkluderes vesentlig redusert etter revidert tilbud.

Resterende område (grovt anslått til 17,5 km², dvs. uten nedre lisider ved Svarttjernet) anses likevel fortsatt å holde moderat viktige naturkvaliteter – i kraft av relativt stort areal der det (aller) meste er gammelskog, liten grad av nyere påvirkning, relativt god arrondering, en viss grad av strområdefunksjonalitet, og et knippe mindre kjerneområder. Imidlertid er gammelnaturskogs-kvaliteter dårlig utviklet, og artsmangfoldet temmelig fattig. Grad av mangeloppfyllelse er også redusert.

Under tvil opprettholdes på denne bakgrunn vurderingen av Såta som regionalt verneverdig (**), men det må understrekes at samlet grad av naturverdi er vesentlig redusert etter revidert avgrensning.

Nøkkelord

Buskerud
Skogvern
Frivillig vern
Naturskog
Biologisk mangfold

Omslagsfoto

Fra Såta-området. Foto: Tom H. Hofton

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-823-6

BioFokus-notat 2020-5

Tittel

Såta, Ringerike og Flå – revurdering av verneverdi på mulig tilbudsområde til frivillig vern etter redusert tilbudsareal

Forfattere

Tom Hellik Hofton

Dato

17. februar 2020

Antall sider

9 sider

Refereres som

Hofton, T.H. 2020. Såta, Ringerike og Flå – revurdering av verneverdi på mulig tilbudsområde til frivillig vern etter redusert tilbudsareal. BioFokus-notat 2020-5. ISBN 978-82-8209-823-6. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgiver

Fylkesmannen i Viken v/ Eldfrid Engen

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra: <http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadalléen 21, 0349 OSLO

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Innhold

FORORD	3
1 BAKGRUNN	4
2 VURDERINGSOMRÅDE 2018	4
3 REVIDERT AVGRENSNING FEBRUAR 2020	7
4 REVIDERT VURDERING AV VERNEVERDIER	7
5 KILDER	10

Forord

BioFokus (ved Tom H. Hofton) har på oppdrag for Fylkesmannen i Viken revurdert verneverdi for området Såta i Ringerike og Flå kommuner etter at tilbudt areal til frivillig skogvern er endret pr. februar 2020.

Oslo, 17.2.2020.

Tom H. Hofton

BioFokus

1 Bakgrunn

Et tilbudsareal på 22965 daa i området Såta-Lauvskardfjellet (Ringerike og Flå kommuner i Buskerud, nå Viken fylke) ble i 2018 kartlagt for naturverdier som kandidat område for skogvern, områderapport ble publisert i 2019 (Hofton 2019, og fig. 1).

Pr. februar 2020 har de to nordligste eiendommene (som omfatter arealet fra Holmetjern i sør til Lauvskardfjellet og Langtjernet i nord) samt eiendommen omkring Grisesætri i øst trukket seg fra tilbud om vern, mens det har tilkommet en del mer areal på vestsiden (Titjernhøgdi-Svarttjernet). Dette innebærer betydelige endringer ifht. det området som ble vurdert i 2018, og det er dermed behov for revurdering av naturverdiene oppdatert til nåværende tilbudsareal.

2 Vurderingsområde 2018

Sammendrag og verddivurdering for området slik avgrensning forelå i 2018, var som følger:

«Sammendrag

Såta-Lauvskardfjellet ligger på grensa Flå/Ringerike sør for Vassfarfjella, mellom Krøderen og Strømsodbygd. Det består av et høyere liggende vidstrakt åsplatå med rolig topografi, dominert av høydedragene Såta i sør og Lauvskardfjellet i nord, samt øverste del av liene mot øst og sør (med småpartier brattere terreng). Avgrenset areal utgjør 22,5 km², i høydelaget 365-762 moh.

Fattig furu- og barblendingsskog dominerer. Lyngskog er vanligst, men det er også en del bærlyngskog (særlig på lavere nivåer), på skrinne rygger berglendt og stedvis svært åpen knauskog/lavskog. En rekke mindre fattigmyrer stedvis kranst av furumyrskog er vanlig. Granskog dekker mindre arealer, mest i dalgangen Lauvskardtjernet – Holmetjernet, brattlia under Auretjernkollen, og hellingene sørøst for Såta. Denne er hovedsakelig blåbærskog, med fattigsumpskog vanlig på småarealer i dalsøkkene, rikere granskog er lite utbredt men forekommer i brattlia under Auretjernkollen og i liene lengst sør (småbregneskog, storbregneskog, lågurtskog, fragmenter av høgstaueskog).

Med unntak av noen få mindre ungskogfelt og snauhogstflater, er området helt dominert av gammelskog. Gammel naturskog dekker samlet sett små arealer, begrenset til noen av kjerneområdene. Det meste er svak naturskog, dvs. skog som ikke har vært flatehogd, men omfattende gjennomhogd i gamle dager (synlige hogstspor i dag er få). Gjennomhogstene ser ut til å ha foregått omtrent samtidig over store arealer. Dette har gitt opphav til en nokså homogen skogstruktur der sein optimalfase og tidlig aldersfase dominerer, og der gammelnaturskogsstrukturer (biologisk gamle trær, død ved) bare finnes spredt og sparsomt. I furuskogen finnes typisk svært spredte eldgamle kelo-restelementer samt stedvis noen nylig vindfelte trær. Innslaget av gamle trær og dødved øker svakt i furuskogen på høyere nivåer. Den eldste furuskogen finnes i K9, her finnes spredte (meget) gamle trær, brukbar tetthet av gammel kelo-gadd, høgstubber og ujevnt fordelt også en del læger både av kelo-type og vindfallsleger. Brann har utvilsomt vært vanlig i området tidligere, lett synlig gjennom en mengde brannspor på gamle gadd og stubber. Granskogen er på samme måte for det meste en "typisk" hardt gjennomhogd optimal- og aldersfaseskog (dvs nesten uten gamle trær og med sparsomme mengder dødved i tidlige nedbrytningsstadier), men brukbart flersjiktet. De 7 granskogs-kjerneområdene skiller seg positivt ut ved å ha til dels velutviklet naturskogsstruktur (god sjiktning, delvis glennepreg, mye død ved (men nokså svak dødvedkontinuitet)).

Artsmangfoldet er fattig på storparten av arealet, både av naturskogsarter og arter knyttet til spesielle og/eller sjeldne naturtyper. Arealet gammelskog med spredte naturskogsselementer er likevel så stort, og kjerneområder med bedre kvaliteter og et noe rikere arts mangfold såpass mange og store, at antall rødlistearter totalt kommer såpass høyt som 20 (10 vedsopp, 10 lav) (16 NT, 4 VU). Dette er imidlertid ikke spesielt høyt i denne regionen tatt i betraktning områdets store areal, og det er i all hovedsak relativt "standard" naturskogsarter, mens kravfulle og sjeldne arter er svært fåtallige.

Området har viktige naturverdier knyttet til storområdekvalitet i kraft av å være et stort sammenhengende og velarrondert gammelskogsområde av furu og gran lite påvirket av nyere inngrep. Så store sammenhengende gammelskogsarealer med brukbart produktiv furu- og barblendingsskog av mellomboreal karakter er uvanlig. Sammen med avsides beliggenhet og fravær av bygninger og andre inngrep gjør dette området velegnet som storområde med tilhørende naturlig brannndynamikk. Imidlertid er storparten av skogen hardt gjennomhogd i gamle dager og gammelnaturskogs-kvalitetene er gjennomgående små. Unntak er de 9 kjerneområdene (1719 daa, 7,5% av totalarealet), som har middels til relativt høye kvaliteter. Gammel furunaturskog av relativt høy verdi finnes i to av kjerneområdene, og middels godt utviklet gran-naturskog i de 7 granskogs-kjerneområdene. Kvaliteter knyttet til rike skogtyper er små (men de små granskogspartiene som har rikere skog, er viktige for områdets samlede naturverdi). Samlet grad av skogvern mangelfull oppfyllelse vurderes som moderat til middels.

Såta-Lauvskardfjellet vurderes som regionalt verneverdig (**).

Vurdering, naturverdier

Såta-Lauvskardfjellet er et høyere liggende "åsklottområde" dominert av fattig furu- og granskog. Området er lite påvirket av nyere inngrep (men kraftlinje i nord betydelig negativ), dominert av gammelskog som ikke har vært berørt av hogst siden plukkhogstepoken, og mye av

furuskogen har mellomboreal karakter (relativt produktiv og godt sluttet/bestokket, og med godt utviklingspotensial). Det er stort og velavgrenset, og utgjør en velfungerende økologisk enhet med god storområdefunksjonalitet (med ytterligere relativt store utvidelsesmuligheter nordover).

Imidlertid har tidligere hogstpåvirkning vært omfattende og intensiv. Gammel-naturskogskvalitetene er derfor gjennomgående svake, med beskjeden tetthet og dårlig kontinuitet av biologisk gamle trær og død ved på det meste av arealet. Naturen er relativt homogen, og økologisk variasjonsbredde begrenset, med stor dominans av høyereiggende og fattig barskog. Rikere skogtyper er begrenset til små arealer helt i kantene, i form av middelsrik lågurtgranskog, og noen helt små fragmenter av "vanlig" høgstaudekog, samt så vidt rikmyrsfelt. Av rødlistede naturtyper finnes høgstaudegranskog (NT) (svært fragmentarisk).

På mindre skala er naturverdiene klart konsentrert til tre mindre delområder: produktive granskogshellinger ØSØ for Sâta i sørøst, tung granskog i brattlia under Auretjernkollen i nordøst, og gammel furuskog i øvre del av lia øst for Langtjernet i nordvest. 9 kjerneområder (1719 daa, 7,5% av totalarealet) med isolert sett middels til stedvis relativt høye naturkvaliteter er identifisert og avgrenset. De fleste er mindre granskogspartier, som utgjør middels verdifull naturskog, stedvis med intermedier til relativt rik lågurtskog, og et middels rikt artsmangfold. Disse granskogspartiene bidrar vesentlig til områdets variasjonsbredde, og er samlet sett av stor betydning for storområdets samlede naturverdier. Arealet slik skog er imidlertid lite sett under ett.

Gammel furu-naturskog er sjelden i området. Kjerne 5 og 9 skiller seg klart ut i så måte. Førstnevnte har relativt produktiv barblandingskog sterkt preget av skogbrann langt tilbake i tid og med temmelig mye læger. Kjerne 9 har et relativt stort areal med gammel fattig furu-naturskog, og med brukbar (men likevel ikke spesielt høy) tetthet av gamle trær, kelo-gadd og også noe kelo-læger i alle nedbrytningsstadier. Svært få (kanskje ingen) områder med tilsvarende tetthet og kontinuitet av kelo-furulæger er kjent i Vikerfjell-Vassfaret-distriktet.

Artsmangfoldet er fattig på storparten av arealet, både av naturskogsarter og arter knyttet til spesielle og/eller sjeldne naturtyper. Naturskogsarter er stort sett begrenset til svært spredt og sparsom forekomst av et lite utvalg relativt vanlige arter. Arealet gammelskog med spredte naturskogselementer er likevel så stort, og kjerneområder med bedre kvalitet og et noe rikere artsmangfold såpass mange og store, at antall rødlistearter totalt kommer såpass høyt som 20 (10 vedsopp, 10 lav) (16 NT, 4 VU). Dette er imidlertid ikke spesielt høyt i denne regionen tatt i betraktning områdets store areal, og det er i all hovedsak relativt "standard" naturskogsarter, mens kravfulle og sjeldne arter er svært fåtallige.

Med stort areal, liten grad av nyere påvirkning, og ikke minst at furuskogen er nokså sluttet og kompakt (mellomboreal, ikke glissen fjellskog), har området godt framtidig utviklingspotensial, selv om restaureringshorisonten for gammel furu-naturskog er lang. Stort areal, god arrondering, (nesten) ingen bygninger og andre tekniske installasjoner, og avsides beliggenhet, gjør også området velegnet som storområde, siden det er mulig å la naturlig brannndynamikk virke mest mulig uhindret med liten risiko for skade. Brann er den mest sentrale forstyrrelsesfaktoren i slike skogtyper, og det er av stor betydning at brannndynamikken tillates å virke mest mulig uhindret.

Området vil i moderat til middels grad kunne bidra til å dekke inn mangler i skogvernet. Av viktige mangler er det (1) storområde og i noe lavere grad (2) gammel furu-naturskog, som kan dekkes inn, men området har i lavere grad også gammel gran-naturskog, og helt beskjedent lågurtgranskog og lavlandsgranskog. Området er relativt representativt for de store, åpne, furuskogsdominerte åsdragene på denne delen av Østlandet. Det vil være et bidrag til å dekke inn representative mangler ved skogvernet regionalt, ikke minst fordi det har storskala landskapsøkologisk betydning ved å fylle et geografisk "hull": den store åsryggen mellom Brekkebygda og Strømsoddygda er en av de to eneste store skogåsene i "rekka" mellom Skjellingshovde i nordøst og Trillemarka-Rollagsfjell i sørvest som mangler et stort skogvernområde.

Sâta-Lauvskardfjellet vurderes som regionalt verneverdig (**).»

Oppsummering naturverdier Sâta-Lauvskardfjellet 2018

Urørthet	Dødved mengde	Dødved kontinuitet	Gamle bartrær	Gamle løvtrær	Gamle edelløvtrær	Treslagsfordeling	Topografi variasjon	Vegetasjon variasjon	Rikhet	Artsmangfold	Arrondering	Størrelse	Verdi
***	*	*	*	*	-	*	**	**	*	*	***	***	**

Såta-Lauvskardfjellet (Flå/Ringerike, Buskerud).

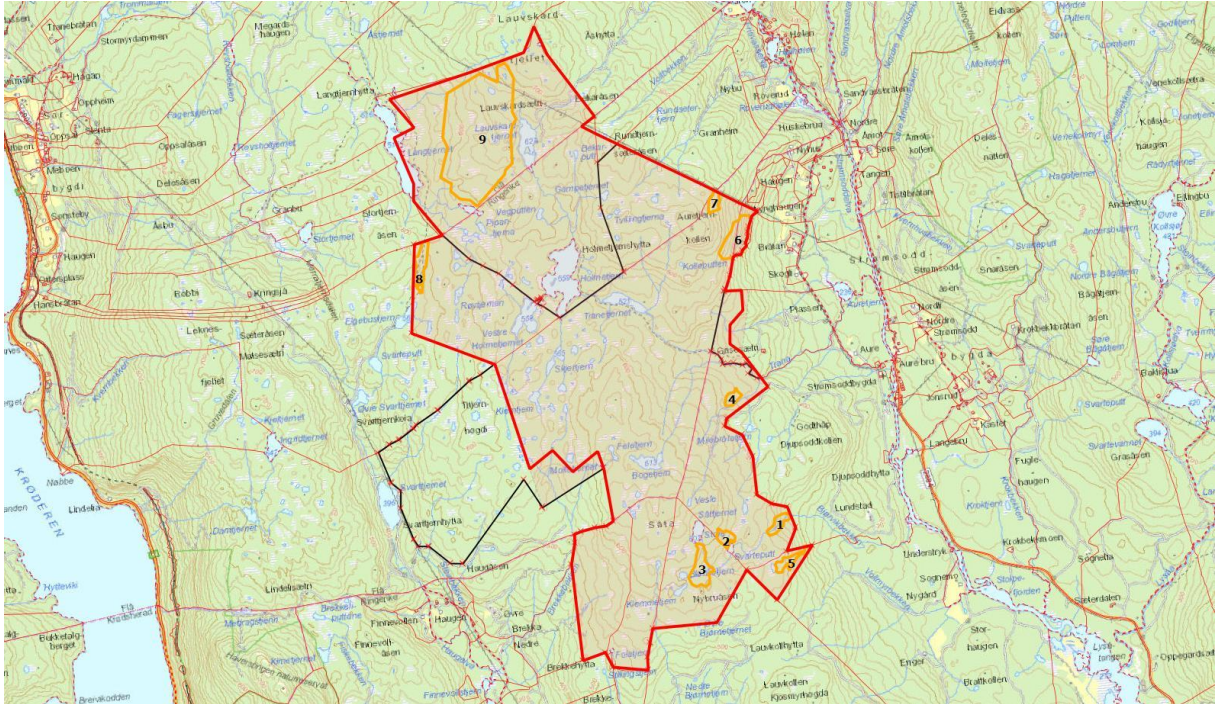
Areal 22.517 daa, verdi **



Figur 1. Såta-Lauvskardfjellet, vurdert område 2018.

3 Revidert avgrensning februar 2020

Tilbudsavgrensning pr. februar 2020 omfatter ca. 18923 daa (fig. 2). Dette inkluderer en reduksjon på ca. 6600 daa (Holmetjern-Langtjernet-Lauvskardfjellet i nord, Grisesætri i øst), og et tillegg på ca. 3200 daa i vest (Titjernihøgdi-Svarttjernet, dessuten litt areal som i kartleggingsrapporten ble anbefalt utelatt fra et evt. verneområde pga. ungskog). Av tilleggsarealet i vest anses grovt sett minst halvparten som uten naturkvaliteter som gjør det egnet til skogvern (stor dominans av ungskog og hogstflater).



Figur 2. Sata, revidert omtrentlig avgrensning av tilbudsområde pr. februar 2020 (svart strek) sammenliknet med tidligere avgrensning.

4 Revidert vurdering av verneverdier

For hele Sata-Lauvskardfjellet som helhet er naturverdiene knyttet til (1) storområdefunksjonalitet med god avgrensning, (2) et mindre knippe kjerneområder av middels til relativt høy kvalitet og (3) godt utviklingspotensial med mye mellomboreal, brukbart produktiv furuskog.

Sentralt for naturverdiene er arrondering – dvs. i hvilken grad området oppfyller storområdefunksjonalitet, og i hvilken grad påviste mer spesielle naturverdier fanges opp. Om man ser på åskalotten Sata-Lauvskardfjellet uavhengig av tilbudsavgrensning, utgjør dette et temmelig stort område som er (meget) godt og naturlig arrondert. Kombinert med at området i all hovedsak er dominert av gammelskog, har «avsidet» beliggenhet, og svært få bygninger og andre inngrep, har det høy storområdefunksjonalitet og er velegnet for bl.a. naturlig brann dynamikk.

Avgrensningen 2018 var relativt god, men ikke optimal siden det var relativt mye tilgrensende gammelskog som ikke var inkludert. Revidert avgrensning febr. 2020 innebærer en vesentlig reduksjon av gammelskogslandskapet på åsen, og i praksis står man igjen med «bare» søndre halvpart av åskalotten Sata-Lauvskardfjellet. Dette innebærer en relativt betydelig redusert storområdefunksjonalitet, selv om gjenværende areal og arrondering fortsatt er tilstrekkelig til at slike kvaliteter fanges opp i en viss grad.

På mindre skala er naturverdiene klart konsentrert til tre mindre delområder: produktive granskogshellinger ØSØ for Såta i sørøst, tung granskog i brattlia under Auretjernkollen i nordøst, og gammel furuskog i øvre del av lia øst for Langtjernet i nordvest. Av disse inngår de to førstnevnte i revidert tilbud, mens furuskogen øst for Langtjernet ikke lenger inngår. Sistnevnte (som utgjør kjerne 9) er det klart største og viktigste arealet gammel furu-naturskog på hele åskalotten, og i tillegg verdifullt landskapsøkologisk (svært få, kanskje ingen, områder med tilsvarende tetthet og kontinuitet av kelo-furulæger er kjent i hele Vikerfjell-Vassfaret-distriktet). Gammel naturskog (både av gran og furu) er sjelden i hele Såta-Lauvskardfjellet-området, og det klart største arealet ligger i kjerne 9. Frafall av dette arealet innebærer dermed betydelig redusert gammelnaturskogs-kvalitet for området som helhet, og på gjenværende område er det i praksis nesten bare kjerne 5 som kan sies å ha gammel furu-naturskog.

Av de 9 påviste kjerneområdene, fanges 1-8 opp av revidert avgrensning. Disse 8 er mindre til middels store granskogs-kjerneområder, med et samlet areal på 461 daa. Kjerne 9 er til sammenlikning 1258 daa. Andel kjerneområdeareal er lav for hele åskalotten. For 2018-området utgjorde dette 7,5% av totalarealet, mens for revidert avgrensning febr. 2020 er dette redusert kraftig til 2,4% - noe som er (svært) lavt sammenliknet med mange kartlagte skogvern-kandidatområder.

For hele Såta-Lauvskardfjellet er arts mangfoldet fattig på storparten av arealet, både av naturskogsarter og arter knyttet til spesielle og/eller sjeldne naturtyper. Naturskogsarter er stort sett begrenset til svært spredt og sparsom forekomst av et lite utvalg relativt vanlige arter. Arealet gammelskog med spredte naturskogselementer er likevel så stort, og kjerneområder med bedre kvaliteter og et noe rikere arts mangfold såpass mange og store, at antall rødlistearter totalt kommer såpass høyt som 20 (10 vedsopp, 10 lav) (16 NT, 4 VU). En betydelig del av disse er bare påvist på arealet som nå er trukket fra tilbudsarealet: 10 arter (3 VU, 7 NT). Dette inkluderer bl.a. alle 6 rødlistearter av furu-vedsopp, og 3 av 5 furutilknyttede lavarter. Konkret gjelder dette vedsoppene flekkhvitkjuke (*Antrodia albobrunnea*) (NT), furuplett (*Chaetodermella luna*) (NT), hornskinn (*Crustoderma corneum*) (NT), furupiggmusling (*Irpicodon pendulus*) (NT), puslekantkjuke (*Postia parva*) (NT), taigapiggskinn (*Odonticum romellii*) (NT), og lavene mjuktjafs (*Evernia divaricata*) (VU), lys brannstubbela (*Carbonicola anthracophila*) (VU), mørk brannstubbela (*C. myrmecina*) (VU), tyrinål (*Chaenothecopsis fennica*) (NT). I tillegg kommer «furu kjøttkjuke» (*Leptoporus erubescens*), en sjelden furutilknyttet vedsopp som ennå ikke er rødlistevurdert.

Innenfor revidert tilbudsareal er påvist 10 rødlistearter (4 vedsopp, 6 lav) (1 VU, 9 NT), hvorav 8 er gran-naturskogsarter og 2 er furu-naturskogsarter.

Tilleggsarealet i vest, som er tilkommet etter at kartleggingen i 2018 ble gjort, er ikke befart/kartlagt. Basert på flyfoto, synes imidlertid store deler av nedre-midtre lisone øst for Svarttjernet dominert av ungskog og hogstflater, og holder sannsynligvis ikke naturkvaliteter som gjør arealet aktuelt for inkludering i et evt. skogvernområde. Det samme gjelder slake sørvendte hellinger opp til ca. 600 moh på sørsiden av Titjernhøgdi. Dette er heller ikke arealer som er viktige arronderingsmessig, siden de utgjør «ytterkantlisider» av området som helhet. Resterende deler av øvre lisone nordøst for Svarttjernet og selve Titjernhøgdi har derimot eldre furuskog som med fordel kan inkluderes i et evt. verneområde.

Konklusjon

For Såta-Lauvskardfjellet samlet, må derfor samlet naturverdi konkluderes vesentlig redusert etter revidert tilbud. Resterende område (grovt anslått til 17,5 km², dvs. uten nedre lisider ved Svarttjernet) anses likevel fortsatt å holde moderat viktige naturkvaliteter – i kraft av relativt stort areal der det (aller) meste er gammelskog, liten grad av nyere påvirkning, relativt god arrondering, en viss grad av storområdefunksjonalitet, og et knippe mindre kjerneområder. Imidlertid er gammelnaturskogs-

kvaliteter dårlig utviklet, og artsmangfoldet temmelig fattig. Grad av mangeloppfyllelse er også redusert.

Under tvil opprettholdes på denne bakgrunn vurderingen av Såta som regionalt verneverdig (**), men det må understrekes at samlet grad av naturverdi er vesentlig redusert etter revidert avgrensning.

Oppsummering naturverdier Såta revidert avgrensning februar 2020

Urørthet	Dødvved mengde	Dødvved kontinuitet	Gamle bartrær	Gamle løvtrær	Gamle edelløvtrær	Treslags- fordeling	Topografi variasjon	Vegetasjon variasjon	Rikhet	Arts- mangfold	Arron- dering	Størelse	Verdi
***	*	*	*	*	-	*	**	**	*	*	**	***	**

5 Kilder

Hofton, T. H., 2019. Naturverdier for lokalitet Såta-Lauvskardfjellet, registrert ifbm. frivillig vern 2018. NaRIN faktaark. BioFokus.
http://lager.biofokus.no/omraadebeskrivelser/Frivilligvern2018_Saata-Lauvskardfjellet.pdf

BioFokus-notat 2020-5



BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisseting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/rapport.htm>
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/notat.htm>